

Vondrová, Marcela; Klain, Václav; Blažek, Václav

Existují illyrské stopy v toponymii Čech?

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2002, vol. 51, iss. A50, pp. [47]-60

ISBN 80-210-2819-X

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100907>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MARCELA VONDROVÁ, VÁCLAV KLAIN, VÁCLAV BLAŽEK

EXISTUJÍ ILLYRSKÉ STOPY V TOPONYMII ČECH?

0. Otázku v titulu nezavdal ani retardovaný romantik, ani radikální panillyrista, ale slavista *par excellence*, mj. editor nejrozsáhlejšího etymologického slovníku slovanských jazyků, Oleg Nikolajevič Trubačev. V několika článcích (1982, 1983), které shrnul do samostatné monografie (1991), zformuloval hypotézu o přesunu Illyrů od jižních břehů Baltu přes střední Evropu na Balkán. Slované naopak měli přijít ze středního Podunají. Dle autora Slované ve střední Evropě ještě zastihli reliktly illyrského obyvatelstva, které měli asimilovat. Pro tuto odvážnou myšlenku hledá oporu v několika vlastních jménech, jimž přisuzuje illyrskou etymologii (např. Ἰλλυριοί = *Illyrii* < **μisluri*:- od hydronyma **μislā* 'Visla'!). Na českém teritoriu operuje se třemi místními jmény zjevně téhož původu. Jsou jimi *Doksany* a 2x *Doksy* (1982, 19, pozn. 13; 1983, 51–52; 1991, 23, 104, 149, 229). Trubačev spatřuje svědectví o jejich illyrském původu v glosse δάξα · θάλασσα. Ἡπειρώται, kterou zapsal alexandrijský lexikograf Hesychios v 5. st. n.l. Stejného původu by mělo být hydronymum Ἀρδάξανος za městy Lissos a Dyrrachion (Polybios VIII, 15.2), současné jméno *Daksa* jednoho z Elafitských ostrovů v Jaderském moři a etnická jména Δεξάροι, Δόξαρες u Stephana Byzantijského z 5. st. n. l. (Mayer 1957, 57, 110–11). Dodejme, že podobnou myšlenku jako Trubačev vyslovil už Schwarz (1950, 218), který na základě epirotské glossy postuloval 'venetské' **daksa* „voda“, jež se mělo do Polabí a Poohří dostat germánským prostřednictvím. Schwarzovo řešení přijímají mj. Lutterer, Majtán & Šrámek (1982, 85).

1. Ztotožnění Venetů s Illyry je historický omyl, jehož autoři se odvolávají až k Hérodotovi. Jeho poznámka, v níž shledává podobnosti ve svatebních zvycích Babylóňanů na jedné straně a Illyrů a Enetů na straně druhé (I, 196), však těžko dovoluje jakékoliv závěry o jakékoliv exkluzivní jazykové příbuznosti obou etnik. Na konci 19. st. venetsko-illyrskou ideu podpořil C. Pauli, když díky chybné interpretaci několika znaků venetského písma dospěl k závěru o blízkosti jmenné flexe jazyka Venetů ze severní Itálie a jazyka Messapů z Apulie na

jihu Apeninského poloostrova. Ti byli a mnohými dodnes jsou pokládáni za odnož Illyrů. Dnes známe asi 200 krátkých venetských nápisů (žádný nepřekračuje 10 slov), na jejichž základě panuje názorová shoda o blízkosti jejich jazyka k jazykům italským. Památky messapského jazyka čítají asi 250 nápisů, v nichž převažují *propria*. Jejich souvislost s Illyry předpokládala už antická tradice, ale kromě podobnosti několika izolovaných vlastních jmen jiné lingvistické svědectví neexistuje. Problém spočívá v téměř úplné absenci důvěryhodných informací o illyrském jazyce. Jediný nápis připisovaný illyrštině z prstenu nalezeném v Kalaja Dalmaçes ze severu Albánie (Kronasser 1962, 7; Katičić 1976, 170) se ukázal být banálním votivním textem v byzantské řečtině z 10. st. (chybná interpretace, kterou předložil mj. Krahe 1955, 12, byla dosažena opačným směrem čtení...). A tak jako téměř exkluzivní zdroj informací o illyrské slovní zásobě zůstávají glossy u antických a byzantských autorů. Illyrský původ bývá též připisován četným osobním či zeměpisným jménům. Vypovídací hodnota etymologií *propria* v jazyce jinak neznámém je vždy zatížena nejistotou v určení významů analyzovaných slovních základů. U vlastních jmen je tudíž třeba dávat přednost těm etymologiím, kdy se lze opřít o paralelní pojmenování v jiném jazyce, které vytváří „onomastickou bilingvu“. Z illyrského prostoru zmiňme lokalitu *Asamum* na sever od Epidauru. Ve středověkých pramenech jí odpovídá jméno *Lapida* (1272), dnes chorvatské *Lapad*. Bylo-li východiskem jména *Lapida* lat. *lapis*, *-idis* „kámen“, lze obdobný význam připsat i staršímu jménu *Asamum*. Pak se otevírá možnost vidět zde stejný základ jako v lit. *ašmuo* „brus“, sti. *ašman-* „kámen“ (**ak-mōn/-men-*). Podobně metropole Černé hory *Podgorica* se kdysi nazývala *Birziminium*. Na základě předpokladu funkční souvislosti mezi oběma jmény lze přisoudit kořeni **birz-* význam „hora“, sr. avest. *bərəz-* „vysoký; výše, hora“, něm. *Berg* „hora“ < **b^hrg^h-* & **b^herg^h-*. Jiné příklady onomastických bilingv je nutno odmítnout. V nápisu nalezeném na jadranském ostrově Brač se objevuje spojení dvou vlastních jmen (theonym?) *Veselia Felicetas*. První jméno bylo chápáno jako illyrský ekvivalent latinského jména a srovnáváno se sl. **veselъ* (sr. např. Pokorny 1959, 1175). Katičić (1976, 172) přesvědčivě ukázal, že *Veselia* odráží vulgární podobu lat. nomen gentile *Visellia*, které si do Dalmácie přinesli imigranti z Itálie. Nejistotu v identifikaci illyrských jazykových reliktvů nejlépe dokumentuje skutečnost, že jazykovědci se dodnes neshodli ani na tom, zda illyrština byla jazykem typu *centum* či *satəm* (satemový charakter mají obě ‘toponymické bilingvy’). První možnost obhajovali mj. Barić, Hirt, Krahe, Pokorny, Popović, Porzig, Whatmough aj., k druhé se hlásili Cimochowski, Jokl, Kretschmer, Mayer, Pisani, Ribezzo, Russu aj. Racionální řešení tohoto rozporu předložil např. Georgiev, když vyslovil myšlenku o více jazykových složkách v obyvatelstvu římského Illyrika (tj. zhruba území někdejší Jugoslávie a současné Albánie). Typické kentumové (A) a satemové (B) rysy shrnul do následující tabulky, kam jsou přidány pro srovnání střídnice dalších paleobalkánských jazyků (Georgiev 1981, 140, 174):

indoevropský	*o	*oi	*au	*eu	*ou	*r	ῥ, *ῥ	*k, *g ^(h)	*k ^v , *g ^{v(n)}
makedonský	o, a					ar (ra)	a(n)	k, g	p, b
illyrský A	o, a	oi, ai	au	eu	ou, au	or	an, am	k, g	p, b
illyrský B	a	ai, e	au, a, o	eu, e	au	ri (ir, ur)	a(r/m)	s, z	k, g
dácký	a	ai?	a	e	au > a	ri, ur	a	s (β), z/d (δ)	k, g
albánský	a	e	a	e	a	ri, ir, ur/ru	a	s/th, d/dh	k, g

Na základě detailní, zejména slovtvorné analýzy onomastického materiálu z celého Illyrika lze vydělit následující areály, jež se svými jazyky pravděpodobně lišily (Katičić 1976, 178–84; Georgiev 1981, 175):

- 1) Liburnsko-istrijský – současné Slovinsko a Istrijský poloostrov.
- 2) Dalmatsko-panonský – centrální Illyricum včetně obou břehů Sávy.
- 3) Illyrský ve vlastním smyslu slova (*Illyrii proprie dicti*, viz Plinius, *Historie přírody* III, 144: na pobřeží mezi městy Epidaurum [dnes Cavtat] a Lissus [Lesh] a při dolním toku řeky Drilon [Drini / Drim]) – zhruba oblast současné Albánie a několika přilehlých regionů.

Dále na jih se rýsuje ještě jeden areál (Kokoszko & Witczak 1991):

- 4) Epirotský – severozápadní Řecko.

Na Balkánský poloostrov proniklo též několik keltských migračních vln, např. Skordiskové aj.

- 5) Keltský – střední Podumají.

Jazykové relikty liburnsko-istrijské mají nejbliže k severoitalské venetštině, včetně kentumového charakteru a přítomnosti hlásky *f*. Vlastní illyrský materiál (areál 3) může být charakterizován příznaky B, které jej staví nejbliže k starověké dáčtině a moderní albánštině. Příznaky A typické pro epirotský materiál (areál 4) se nejvíce blíží starověké makedonštině (Kokoszko & Witczak 1991, 44). Pro určení bližších příbuzenských vazeb dalmatsko-panonských dat chybí dosud zřetelnější opora. Nejen téměř úplná územní shoda a obdobný hláskový vývoj, ale též etymologická interpretace aspoň některých gloss potvrzuje užší příbuznost illyrsko-albánskou. Nicméně ani glossy, jež se jeví jako nejpřesvědčivější, neskýtají příliš mnoho jistoty. Uvedme pro ilustraci několik příkladů.

Často uváděné srovnání illyr. ‘ρινός „mlha“, alb. geg. *rê* „oblak“, ř. (Hesychios) ἔρινον · νέφος (např. Danko & Witczak 1995, 126) se opírá o komentář Eustathia (12. st.) ve scholiích k Odyssei, kde vysvětlil slovo ‘ρινός ve verši εἴσατο δ’ ὡς ὄτε ‘ρινὸν ἐν ἠεροειδεῖ πόντῳ (V, 281), který se obvykle překládá „jakoby nějaký štít tam spatřil na mlžném moři“ (O. Vaňorný), následovně: οἱ δὲ λέγουσιν Ἰαλλυριοῦς ‘ρινὸν λέγειν τὴν ἀχλύν. Odtud vyplývá, že ‘ρινός = „mlha“. Už Aristarchos ze 3. st. př. Kr. verši V, 281 nerozuměl, proto navrhol emendaci δτ’ ἐρῖνον, snad podle ἐρίνεός „říkovník“; zde má mít svůj původ ε- v glosse ἔρινον · νέφος (Kronasser 1962, 9). Tzitzilis (1995, 90) přidal nř. dial. ρίνα „sněhová voda, mžení; rosa“.

U Hesychia (5. st.) najdeme glossu αρανις · ἔλαφος. Lidén (1897) navrhl emendaci *δράνις, která by ji dovolila spojit s alb. geg. *dreni* „jelen“ (Krahe 1955, 44). Tentýž etymon se může skrývat i za thráckým osobním jménem Δρενις

(Detschew 1957, 157; Georgiev 1981, 113). Celá konstrukce tedy závisí na oprávněnosti emendace Δ za A.

Ethnonymum Δελμάται, Δαλμάται a odpovídající choronymum Δελματία bývají spojovány s alb. geg. *delme* „ovce“ na základě Strabónovy poznámky o Delminiu (Δέλμι[νι]ον), metropoli starověkých Delmatinců (7.5.5). Strabón však netvrdí, že pláň před Delminiem byla „pastvou pro ovce“ (πεδίων μηλόβοτον), jak se obvykle interpretuje (Krahe 1955, 47, 103; Neroznak 1978, 191; Georgiev 1981, 172), ale že ji z ní učinil Nasika poté, co vylidnil město Delminium. Idiom μηλόβοτον ποιεῖν „učinít pastvou pro ovce“ vyjadřoval v řecké literatuře „zdevastovat“ (Katičić 1976, 173).

2. Vraťme se k hypotetickému illyrskému kořeni **daks-* / **deks-* / **doks-*. Kromě vnějškové shody konsonantů chybí jakákoliv další indicie svědčící o jejich etymologické spřízněnosti. Ethnonymum Δεξάροι · ἔθνος Χαόνων, τοῖς Ἐγγελέαις προσεχεῖς · Ἐκαταῖος Εὐρώπη i jeho variantu Δόξαρες (chybný zápis?) zaznamenal Stephan Byzantijský. Místo srovnání s glossou δάξα · θάλασσα je možno předložit nejméně tři jiná etymologická řešení: (1) ř. (fut.) δάξομαι, δήξομαι „kousat“ či jeho deriváty jako δῆξις „kus“; (2) ie. **deks-* > ř. δεξιός & δεξιτερός „pravý“ = lat. *dexter*, stir. *dess* „tv., jižní“; (3) ř. δόξα „mínění, sláva“. Hydronymum Ἀρδάξανος zaznamenané Polybiem (2. st. př. Kr.) srovnal Mayer (1957, 57) s říčním jménem Χαρζανης u Anny Komneny (IV, 5.1) z 11. st., dnes *Arzen*. Mayerovo členění **ar-* & **dax-* zdaleka nepředstavuje jedinou možnou interpretaci. Stejně dobře může jít o složeninu, kde první složku lze identifikovat s hydronymem *Arda* (přítok Maricy; viz Toporov 1964, 53). Další možnost skýtá alb. (*h*)*ardhi* „vinná réva“. Sama epirotská glossa δάξα · θάλασσα nabízí také jinou etymologii. Srovnání s ř. ζάψ „příboj, bouře, moře“ a alb. *det / dej(ĕ)t / dĕt* „moře“ předložil už ve 30. letech Budimir (viz kritický komentář Katičiće 1976, 64). Alb. slovo srovnal s Hesychiovou glossou též Ribezzo, jenž je odvozoval z **dakti-* (viz Orel 1998, 61). Všeobecně se však soudí, že alb. *det* etc. se vyvinulo z **deubeta* „hlubina“, sr. germ. **deupiþō* tv. > stfniz. *diepde*, angl. *depth*, lot. MJ *Daubīte* aj. (sr. Orel 1998, 61–62). Konečně, vzhledem k epirotské lokalizaci glossy δάξα lze nejbližší paralely hledat v ř. θάλασσα/-ττα „moře“ a makedonské (?) glosse u Hesychia δαλάγγχαν · θάλασσαν, pokud připustíme emendaci *δάλαξα (Tzitzilis 1995, 87) či splynutí *d* & *l* v hypotetické formě *δλάξα (sr. ř. δευκής „sladký“ u Nikandera ze 2. st. př. Kr., které vzhledem k mykénskému *de-re-u-ko* a ř. γλευκος „sladké víno, mošt“ odráží **dleukos*, sr. také lat. *dulcis* „sladký“).

3. O českých toponymech víme následující (viz Profous I, 370–71; Svoboda & Šmilauer 1960, 158):

1) **Doksany** – obec 7 km severozápadně od Roudnice na pravém břehu Ohře, 356 obyvatel (1989); okres Litoměřice. Nejstarší doklady:

A. 1142 *fundatur monasterium in Doxan a Wladislaw, Boemorum rege;*

1153/58, 1188: *monast. de Doxa;*

1174–79: *cum domo Doksanensi;*

- 1222: *in Doczan*;
 1237: *pptus de Dokzan*;
 1328: *conventus in Dogsan*;
 1336: *monast. Dokczanensis*;
 1355: *Doxan*;
 1400: *bona in Doxanech conventus Doxanensis*;
 c. 1400: *w dokzanech*;
 1533: *probošt kláštera Dogkzanského, na Dogzanech*;
 1578: *w Dogzanech*.

- 2) **Doksy** – městečko mezi Máchovým jezerem, Břehyňským a Poselským rybníkem, 5152 obyvatel (1991); okres Česká Lípa. Nejstarší doklady:
 1264: *Otaccarus rex Chunrado et Hertvico de Kraewer locat de silva in Besdhetz sita circa aquam dictam Dogs 100 laneos cum villa Clumme pro fundanda civitate*;
 1392: *ad present. Wenceslai regis ad E. par. in Doxa*;
 1398: *das slosse Bezdyez mit den merkten Doxa vnd Sucha*;
 1405: *Petrus de Doxie conquer. super Rzehniconem de Brzezowicz et Joh. de Doksy, quia fecerunt sibi dampnum in Doxi*;
 1429: *rybník pod Doksú městečkem*;
 1460: *pod Dogsy; oppidi Dogse alias Hysperg*;
 1536: *k záduší Dogzanskému...jim Dogzanským...to k Dogzi sluší...z městečka Dogze*;
 1541: *Dogkze městečko*;
 1548: *z Dogkze*;
 1553: *řeka haakow pod rybníkem dokezkym k dílu Bezdiezkemu*.

- 3) **Doksy** – obec u rybníka Nohavice nad Kačickým potokem 3 km zjz. od Kladna. Nejstarší doklady:
 1383: *Jacobconi de Dokzie*;
 1398: *hered. Fridrici de Erwenicz in Doxi*;
 1400: *in Dogzy*;
 1413: *Chvalonis de Oczin in Doxa*;
 1417: *dom. rex dotalicium in Pustedobre dedit Chwaloni de Doxi*;
 1419: *Chwal de Dokez*;
 1485: *in villa Dokzy*;
 1544: *w Doxy polovici tvrze pusté, v kladnie dvě tvrze*;
 1545: *w Dogzy*;
 1549: *ves Dogzy*;
 1563: *ke vsi Dokzi, k Dokzi, grunty Žerovské a Dokské, Mikuláš jináč Nykl z Dokze*.

- K těmto třem místním jménům je třeba přidat ještě čtvrté (sr. Schwarz 1931, 194):
 4) **Duchcov**, něm. **Dux**, město 7,5 km jihozápadně od Teplic, 8926 obyvatel (1991); okres Teplice. Nejstarší doklady (Profous I, 437–38):

- c. 1240: in *Tockczaw* (nespolehlivé);
 1352–69: *Tokczau*;
 1356: *eccl. in Dokczaw*;
 1363: *ad E. in Toxan, exec. pleb. in Zabransano*;
 1363: *Joh., presb. de Duchczow*;
 1374: *civis de Duchczaw, de Dochczaw*;
 1384–1405: *Tokczaw*;
 1392: *opp. Dukczaw*;
 1393: *Raczke von Bran czu Doxaw*;
 1398: *Duchczow*;
 1400: *presb. de Dukczaw, Dukczow*;
 1401: *Wenceslao de Duchczaw*.

Pro jména 2 & 3 Profous (I, 371) rekonstruoval východisko **Dokzě*, gen. **Dokzě*, dat. **Dokzi*. Teprve v 16. st. se objevuje nom. *Dokez*, sr. *rez* ze stč. *rzě*, *obec* z *obcě* aj. Koncové *-z* bylo vyslovováno nezněle; tak dle Profouse povstaly tvary se *s*. Jistě k jejich konstituování mohly přispět i latinizované tvary s *-x-*. Nejstarší z analyzovaných místních jmen *Doksany* bylo utvořeno příponou **-jany*, formující obyvatelská jména. Profous (I, 370) předpokládal východisko **Dokžany*, které se mělo změnit na **Dokzany* pod vlivem jména obce *Brozany* z levého břehu Ohře, a nakonec *Doksany* pod vlivem *s* ve jménu *Doksy*. V toponymu *Duchcov* viděl Profous (I, 438) základ **Dokz-* rozšířený německou příponou *-au*, sr. *Krumau* „Krumlov“. Mimo český prostor se kořen **doks-* objevuje na teritoriu polabských Slovanů. Trubačev (1983, 52) a nezávisle Klain (2001, 86) spatřují velmi nadějnou paralelu k č. toponymickému kořeni v kmenovém jménu *Doxani Slavi*, jež Adam z Brém zaznamenal k r. 1074. Etnonymum je zjevně motivováno podle jména řeky *Doši*, dnes známé jako *Dosse*, ve středověkých, latinsky psaných pramenech *Dassia*. *Doša / Dassia* je pravým přítokem Havoly (dnes Havel), jež se sama vlévá zprava do Labe. Witkowski (1971, 71, 72) předpokládá, že latinský zápis odráží sl. **Dokšane*, tj. **Doks-jane*. S přihlédnutím k Witkovského velmi pravděpodobné rekonstrukci lze i zápisy českých toponym rekonstruovat jako stč. **Dokšany* < **Doksjanya* a stč. **Dokšě* < **Doksě* < psl. **Doksja*.

4. Všeobecně se soudí, že základ **doks-* není slovanský. Profous (I, 371) se hlásí k vysvětlení Sobíška (*Bezděz* III[1932], 88), který jej spojoval s germ. označením barev jako stangl. *dox* „tmavý, snědý“ = angl. *dusk* (< germ. **duska-* < **d^husko-*, sr. lat. *fuscus* „tmavý, tmavohnědý, šerý“), vedle stsas. *dosan* „tmavý, kalný, hnědý“, sthn. *tusin* „žlutý“ aj. (Holthausen 1963, 75; Hoad 1986, 138). Hnědá barva močálů či kalných stojatých vod, které byly či dosud jsou pro okolí Doks i Doksan charakteristické, jistě může představovat postačující důvod pro podobné pojmenování. Také germánskou, ale docela odlišnou etymologii předložil Vasmer (1971, 608), který v polabském hydronymu viděl výpůjčku ze starohorněmeckého označení „jezevce“, sr. sthn. *dahs*, n. *Dachs*, střdn. *das(se)*, (stř.)niz. *das*, vedle stsas. **pahs-* v místních jménech jako *Thahshēm*, nor., dán.

arch. *-toks* ve složenině *svintoks* tv., doslova „Schweindachs“; *o* v nor.-dán. příkladu signalizuje *u*-umlaut z germ. **pahsu-* (Kluge 1975, 119; Seebold 1989, 125). Ve prospěch ‘jezevčí’ etymologie může hovořit fakt, že jméno starosrbského kmene Milčanů (**Měľbčane?*), který sídlil od Gwizdy (Kwisy) po Míšeň na Labi, je odvoditelné od pomořanskoslovinského *məlc* „jezevec“, které V. Machek (1968, 225) srovnal s lat. *mēlēs* tv. V perspektivě jiných kmenových jmen motivovaných zoonymy jako *Bobrane* či *Sysli*, *Suselci* (Klein 2001, 79) se obdobná motivace pro etnonymum **Doksiane* jeví docela přijatelně. Etnonymum *Doxani* i hydronymum *Dossia* se nacházela už na teritoriu dolnoněmeckých dialektů (u města Wittstock), přesto počáteční *d-* v jejich jménech proti obecněgerm. *p* nemusí být překážkou ve Vasmerově řešení, jak nasvědčují střdn. *das(se)* a (střniz. *das*. Dodejme, že změna (z)germ. **p > d* probíhá v hornoa středoněmeckých dialektech od 8. do 11. st. od jihu na sever, přičemž zasáhlo i nizozemský a fríský jazyk (SGGJ II, 27). Pokud bychom tedy vycházeli z ‘jezevčí’ etymologie i pro česká toponyma od základu **doks-*, nelze je přičítat germánskému substrátu v Polabí, neboť reliktů germánských kmenů (Markomani?, Langobardi?) se s prvními slovanskými předky Čechů setkávají už před rokem 550 (sr. Zeman 1976, 213; Třeštík 1997, 50) a oblast výskytu studovaných toponym se nachází ve všech čtyřech případech na tzv. starém sídelním území. Vážnější je fakt, že ještě kolem roku 1000 byl pravý břeh Labe až po Hamburg obydlen převážně slovanskými kmeny (König 1981, 74) a případná toponyma germánského původu představují především reliktů před-slovanského substrátu, v němž hornoněmecké posouvání nelze očekávat. Substrátovým germanismem mezi převažujícími slovanskými hydronymy a etnonymy v povodí Havoly (další substrátový germanismus) však docela dobře může být kořen **doks-* < **dus-(k)-*, jehož etymologie je založená na tmavé barvě (vody ?), jak předpokládal Sobišek (viz výše). Jiná situace je na území Čech. V případě substrátového germanismu, který by přejali první Slované od reliktových germánských populací (takovými jsou např. oronyma *Říp*, *Oškobrň*, patrně *Ještěd*, hydronyma *Vltava*, *Úhlava*, *Oskava*; jména řek jako *Labe*, *Ohře*, *Jizera*, *Morava*, *Dyje*, *Odra*, *Opava* aj., byla sice také převzata germánským prostřednictvím, ale pocházejí z jazyků ještě staršího osídlení Čech, Moravy a Slezka; viz Šefčík 1997, 65–79; Blažek 2000, 18–20, 26), bychom zřejmě čekali eliminaci souhláskové skupiny *-ks-*, pro slovanské jazyky cizorodé. Podle zákona *RUKI* se *s* po *k* mění na *x* a poté se celá skupina asimiluje na *x*, jež dále mohlo být palatalizováno na *š*. Ačkoliv působení zákona *RUKI* se datuje do prehistorických dob (Shevelov 1964, 633 klade tuto změnu do 6.-5. st. př. Kr.), jeho účinnost sahala až do doby staroslověnské písemnosti, jak nasvědčuje řecká výpůjčka *ἀντραξ* ve stsl. *antrax?* (3x Parim, vedle ojedinělých variant *αντρασ*, *antraks*, viz ESJS 1, 50). Jako pravděpodobnější se tudíž jeví pozdější import toponym odvozených od základu **doks-* z germánského prostředí na české teritorium. Transfer toponym se mohl s velkou pravděpodobností odehrát jako součást procesu přesídlování často početných populací, který probíhal jak v hranicích Čech (A), tak i ze sousedních regionů (B), ať už šlo o výsledek vojenských vítězství nebo o záměrné osídlování řídké osídlených oblastí (Bláhová, Frolík, Profantová 1999, 289–293).

5. Případy A i B mohou ilustrovat jména následujících 'přesídleneckých vesnic' (Vondrová 2001, 85–104):

A.

Doudleby – obec 8 km jv. od Českých Budějovic. Poprvé u Kosmy (II, 27) k r. 981 při popisu hranic Slavníkova panství: „*ad australem plagam contra Teutonicos, orientales has urbes terminales Chinow, Dudlebi, Netolici usque ad mediam silvam*“, dále 1088 *Dudlebensibus*, 1175 *de Dudeleb* aj. (Profous I, 396). Jméno či jeho deriváty jsou rozptýleny po Čechách:

Doudlebce – zaniklá obec u Žatce, patrně splýnula se vsí Přívlaky (1165 *Dudlebcí*);

Doudlevice – obec na levém břehu Radbuzy, dnes tvoří jižní okraj Plzně (1227 *Dudlebcih*);

Dublovice – obec 4,5 km zsz. od Sedlčan, okr. Příbram (1227 *Dudlebcí*);

Doudleby nad Orlicí – obec 7 km jižně od Rychnova nad Kněžnou (1352 *villa Dudleb*). Jihočeské Doudleby zjevně představují hradské centrum kmene Doudlebů (**Dudlěbi*), který patrně dominoval v druhé významné slovanské migrační vlně směřující do jihozápadních Čech z Podunají, primárně však pocházel nejspíše z Volyně (Vondrová & Blažek 2001, 330–32). Místní jména utvořená od domovských Doudleb pravděpodobně prozrazují, kam bylo přesídleno obyvatelstvo žijící původně v okolí jihočeského hradiska. Důvod je třeba hledat v porážce Slavníkovců od Přemyslovců, kteří si rozptylem nepřátelské populace pojišťovali svou moc.

Charvatce – (1) obec 14 km jv. od Bíliny, okr. Louny (1203 *Croywart*); (2) – obec 9 km jv. od Libochovic, okr. Litoměřice (1301–43 *de Czwrat*, 1340 *Chirwatecz*); (3) – obec 12 km jv. od Mladé Boleslavi (1382 *de Charwatecz*). Původní sídla nositelů etnonyma Charvati (**Chъrvati*) bývají lokalizována do povodí horního Labe.

Chbany – obec 7,5 km západně od Žatce (1454 *in villa Chbanech*). Obec patřila valdsaskému klášteru z Chebska, jenž v okolí Chban vlastnil více vesnic. Nejspíše tedy šlo o transfer jména v důsledku hospodářské expanze.

Kuřimany – obec 7,5 km jv. od Strakonice (1327 *Curzimany*). Pravděpodobně jde o ves založenou přesídlenci z Kouřimi na Kolínsku (993 *in civitatibus..Churimi*, 1088 *in castro Kurim*).

Límuzi – (1) obec 5 km zjz. od Českého Brodu, okr. Kolín (1227 *Lemusi*); (2) zaniklá ves u Řepice sv. od Strakonice, dodnes přežívá v pomístním jménu v *Lemuzích* (1414 *Lemuzi*). Primární etnonymum *Lemuzi* se objevuje v zakládací listině pražského biskupství z r. 1086, potvrzující stará privilegia z r. 973. Na základě posloupnosti etnonym a geografických opěrných bodů z téže listiny i dalších indicií bývají lokalizováni k řece Bílině: „Hranice pak její na západ jsou tyto: Tuhošť [*Tugost*] s krajem, jenž dosahuje rozhraní řeky Kouby [*Chub*], Sedlec [*Zedlza*] a Lučané [*Lusane*] a Děčané [*Dazana*], Lutoměřici [*Liutomericici*], Lemuzi [*Lemuzi*] až ke středu lesa, jímž jsou Čechy ohraničeny. Potom na půlnoc jsou tyto hranice: Pšováné [*Pssouane*], Chorvati a druzí Chorvati [*Chrouati et altera Chrowati*], Slezané [*Zlasane*], Třebované [*Trebouane*],

Bobřané [*Pobarane*], Dědošané [*Dedosize*] až ke středu lesa, kde přicházejí hranice Milčanů [*Milcianorum*]“ (Kosmas II, 37; překlad K. Hrdina).

Moravany – (1) obec 7,5 km od Holic, okr. Pardubice (1244 *de Morauan*); obec 13 km jv. od Čáslavi, okr. Chrudim (1318 *de Morauan*); obec 6,5 km jižně od Ústí nad Labem (1408 *in villa Moriwan*). V letech 1019/20 dobyl kníže Oldřich Moravu zpět na Polácích. Nejstarší přesuny moravského obyvatelstva do Čech mohou odrážet počátek upevňování české hegemonie nad Moravou.

Volyně – (1) jihočeské městečko nad řekou Volyňkou, okr. Strakonice (1271 *de prouincia Wolirich*, 1315 *in provincia Wolinensi*); (2) obec 10 km sz. od Kadaně, okr. Chomutov (1352–69 *Wolaw*, 1384–1405 *Wolow*, 1431 *Wolynye*); (3) – pomístní jméno pod zaniklou vsí Osušín u Svinařova, okr. Kladno. Primární je na české půdě zjevně MJ (1). Pozoruhodná je sugestivní možnost souvislosti s MJ v severní Slavii: vsl. *Volyń*, p. *Wolyń*, pomof. *Wollin*, kterou podporuje i etnonymum **Dudlěbi*, jehož stopy vedou přes Korutany a Pannonii právě do historické Volyně v dnešní západní Ukrajině, sr. slova letopisce Nestora (§8): „Dúlěbi pak přebývají po Bugu, kdež nyní [přebývají] Volyňané“ (blíže Vondrová & Blažek 2001, 332).

B.

Hedčany – (1) obec 6 km jz. od Holic, okr. Pardubice (1318 *de Hedczan*); (2) obec 6,5 km východně od Kralovic, okr. Plzeň-sever (1356 *de Hedczan*). Jako předloha obou MJ posloužilo polské hradské centrum *Gedec*, dnes *Giecz*. Jak se dostalo do Čech, se nejlépe dovíme z líčení vojenského tažení knížete Břetislava do Polska r. 1039 od svědka téměř očitého, prvního českého kronikáře Kosmy Pražského (II, 3): „Když došli ke hradu Hedči, obyvatelé jeho a s nimi i vesničané, kteří se tam utekli, nemohouce odolati útoku knížete, vyšli mu naproti se zlatým prutem na znamení, že se mu na milost vzdávají, a pokorně ho prosili, aby je pokojně i s jejich dobytkem a s ostatním majetkem převedl do Čech. Kníže vyhověv jejich přáním, dovedl je do Čech a dal jim tam nemalou část lesa Černína. Ustanovil jim jednoho z nich za správce a soudce a nařídil, aby se spravovali právem, jež mívali v Polsku, i oni i jejich potomci na věky. A jméno odvozeným od toho hradu podnes nazývají se Hedčané“ [překlad K. Hrdina].

Korutany – (1) zaniklá obec u Jaroslavice, okr. České Budějovice (1398 v *Korutanech*); (2) Korutany ~ Korytany – zaniklá obec u Mníšku, jz. od Zbraslavi, okr. Praha Západ (1409 *Korutani*, 1490 *Korytany*). Připomeňme, že za krále Přemysla Otakara II. patřily Korutany k českým zemím.

Krakovany – obec 12 km vsv. od Kolína (1244 *de Cracouan*);

Krakov – obec 9 km jz. od Rakovníka (1358 *de Krakow*);

Krakovec – obec 11 km jz. od Rakovníka (1360 *de Cracouia*). Předpokládá se nejen etymologická, ale i historická souvislost s polským Krakovem. Obdobná MJ najdeme i jinde ve Slavii: ukr. *Krakovec*, sln. *Krakovo* aj. (Profous II, 359).

Krusičany – obec 7 km od Neveklova, okres Benešov: **Krušvičany* > 1271 *de Cruczbithsaz*, 1341 *villa Cruspiczán*, 1352 *Cruswiczan*, 1497 *Kruswicziany* (Profous II, 428–29). V nejstarším zápise *de Cruczbithsaz* Šmilauer (1964, 299–

302) identifikoval lokálovou koncovku *-as*, kterou nalézáme až na výjimky pouze na starém sídelním území u obyvatelských jmen tvořených zakončením **(j)any*. Šmilauer odmítá Profousův názor, že jde o přímý derivát sl. dialektismu **krušva*, dem. **krušvica* „hruška“, a dává přednost transferu MJ odjinud. Jako nejpravděpodobnější se mu jeví přenos jména buď hornolužické *Krušwice* (36 km jihovýchodně od města Cottbus) či polské *Kruszwice*, starobylého centra piastovské dynastie při jezeře Goplo. Lužická *Krušwice* mohla být přenesena do středního Povltaví díky tažení Vratislava II. r. 1080 do Lužice, zatímco obyvatelé i jméno polské *Kruszwice* se mohlo do Čech dostat díky tažení Břetislava II. do Hnězda r. 1039. Z důvodů chronologických i obecně historických se polský původ jeví pravděpodobnější (Vondrová 2001, 85–86).

Litice – (1) obec 5 km jižně od Plzně (1212 *de Lutitz*); (2) *Litice nad Orlicí* – obec 8 km západně od Žamberka, okr. Ústí nad Orlicí (1309 *ad castrum Lutitz*); (3) obec 8 km jz. od České Lípy (1396 *in villa Lothycz*). Primárním zdrojem zjevně bylo etnonymum **Lutitji*, které nesl jeden z polabsko-pomořanských kmenů, jehož sídla bývají kladena do Braniborska a Pomořanska.

Lužice – (1) obec 5 km jižně od Bíliny, okr. Most (1251 *villam Luzicz*); (2) obec 2 km jižně od Netolic, okr. Prachatice (c.1400 *Luzicze*); (3) – zaniklá obec 6 km východně od Kadaně (pohlčena Nechranickou přehradou), okr. Chomutov (1454 *Luzicz*). MJ mohou souviset se srbskou Lužicí (etnonymum *Lusici* < **Lqžitji*), jak by nasvědčovala i geografická blízkost jmen (1) a (3). Profous (II, 700–01) zde vidí deminutivum od apelativa *louže*, jež zjevně motivovalo i etnonymum, sr. p. hydronymum *Luzyca*.

Milčany – (1) zaniklá tvrz u Hostíkovíc, jz. od České Lípy (1366 z *Milčan*); (2) *Mělčany* – obec 3 km vsv. od Opočna, okr. Rychnov nad Kněžnou (1455 *in villa Milczany*); (3) *Mělice* – 4 km východně od Přelouče, okr. Pardubice (1229 *de Myelczy*). Nabízí se souvislost s lužickosrbským kmenem **Milbčane* ~ **Mělbčane* z Budyšínska a Zhořelecka (Profous III, 73 tak soudil jen o prvním MJ, zatímco zbývající odvozoval od stč. apelativa *měličě* „mělké místo“).

Mišňany – obec 7,5 km od Chvalšín, okr. Český Krumlov (1440 *Missnyany*). Zdroj je třeba hledat ve jménu saského města *Míšeň* (929 *Misni*, dnes *Meissen*).

Poláky – obec 7 km jv. od Kadaně, okr. Chomutov (1318 *de Polek*). MJ je motivováno etnonymem *Polák* či antroponymem z něj vzniklým (Profous III, 420).

Prusiny – obec 9,5 km od Blovic, okr. Plzeň-jih (1352–1405 *Prussyna*). Na Moravě častější: *Prusinovice* – obec 5,5 km severně od Holešova, okr. Kroměříž (1349 *de Prusynowitz*); *Prusínky* – obec 8,5 km od Přerova (1368 *Proschynka*). Bez singulativní koncovky *-in*: *Prusy* – (1) obec 5,5 km jv. od Přerova (1078 *Prusi*); (2) zaniklá obec v okolí Znojma (1046 *Prusy*); (3) *Moravské Prusy* – obec 5 km vjv. od Vyškova (1269 *de Pruss*). Výchozím tvarem je zjevně etnonymum **Prus* nebo jeho singulativ **Prusín*, tj. obyvatel Prus (sr. Hosák & Šrámek II, 313–14).

Rakousy – (1) mlýn na Cidlině 3 km jižně od Chlumce nad Cidlinou, okr. Hradec Králové (1399 *molendinum dictum Rakusky*); (2) obec 4 km sv. od Turnova, okr. Semily (1543 *Rakaufy*); (3) obec při Sázavě 4 km jižně od Jílového u Prahy, okr. Praha-západ. Stč. etnonymum a choronymum *Rakúsi* vzniklo podle dří-

vějššího jména hradu Rabu nad Dyjí: *Ratkoz*, *Ratgoz* < **Râtgôzes* (Svoboda & Šmilauer 1960, 262: podle Liewehra).

Semčice – obec 8 km jv. od Mladé Boleslavi (1297 *de Sempchiz*). Etonymum **Sēmčitiji* nesl jeden z lutických kmenů při řece Strumeni (dnes Stremme).

Srby – (1) obec 4 km západně od Kladna (1283 *de villa Zerbi*); (2) obec 7,5 km vjv. od Hostouně, okr. Domažlice (1312 *Surb*);

Srbce – (1) obec 8 km jz. od Vysokého Mýta, okr. Chrudim (1354 *de Surbcz*, 1355 *de Sirps*); (2) obec 7 km sv. od Poděbrad, okr. Nymburk (1413 *in Srbciech*);

Srbská – (1) *Nízká Srbská* – obec 4 km jižně od Police nad Metují, okr. Náchod (1395 *villa Srbska*); od ní 1,5 km (2) *Vysoká Srbská* – (1406 *villa Srbska minor*). Obě vsi leží nad potokem *Židovkou*, jinak též *Machovským*, dříve nazývaným *Srbská* (voda?), podle něhož jsou také pojmenovány (1254 *flumen Zribsca*). U nejstarších jmen (před r. 1300) je pravděpodobný zdroj v přesídlení Srbů z Lužice (sr. Profous IV, 150, 152).

Úherce – (1) – obec 12 km jv. od Loun (c. 1088 *Vgercih*, 1115 *in villa Vgrez*); (2) obec 7,5 km ssz. od Stodu (1213 *Vherci*); (3) obec 7 km jv. od Mladé Boleslavi (1274 *Vgretz*). Tvar *Uherce* představuje plurál k nom. **Uhřec* > **Uherec* po paradigmatickém vyrovnání podle gen *Uherce*. MJ tedy označuje příslušníky etnika Uhrů.

Veletín – obec 4,5 km jz. od Sedlce (1291 *Veletin*), sr. luž. *Wielecín*;

Veletov – obec 7 km východně od Kolína (1306 *in Weletow*), sr. dluž. *Weletow*;

Veletice – obec 3,5 km jv. od Žatce (1340 *de Welethicz*).

Profous (IV, 492–93), od něhož pocházejí lužické paralely, vycházel z primárního osobního jména **Velata* < **Veleta*, opíraje se o p. jméno *Velanta* doložené k r. 1293. Avšak č. i luž. propria se přímo nabízejí, aby byla odvozena od jména kmenového svazu **Veleti* (poprvé už Ptolemaios ve 2. st. n.l. Οὐέλται), který představoval uskupení baltských Slovanů sídlících mezi středním Labem a dolní Odrou a Baltem a střední Sprévou (Klajn 2001, 83).

Uvedené příklady ilustrují fenomén přesídlování větších populačních celků, jež si i na nových územích podržely původní rodová, kmenová či jiná vlastní jména. Z 15 hesel v oddíle B najdeme 7 takových, která se s větší či menší pravděpodobností vztahují k prostoru obývaném polabskými, lužickými či pomofanskými Slovy: **Luitiji*, **Ložitji*, **Milbčane* ~ **Mělbčane*, **Mišnjane*, **Sēmčitiji*, **Srbi*, **Veleti*. V tomto kontextu se jeví zařazení dalšího kmenového jména **Doksiane* jako zcela přirozené.

6. Shrňme analyzovaná fakta a předložené hypotézy.

6.1. Antičtí Illyrové žili přibližně na území, kde se nyní nacházejí Albánci. Jazykově stáli pravděpodobně nejbližše Dákům obývajícím území dnešního Rumunska, Moldavie a východní části Maďarska. Indoevropský základ albánštiny a předrománský substrát rumunštiny nesou mnoho společných znaků (mj. asi 100 lexikálních izogloss). Ty lze přičíst právě faktu, že illyřština, z níž se zřejmě vyvinula albánština, a dáčtina, z níž pocházejí substrátové prvky v rumunštině, představují blízce příbuzné jazyky. Jazyky dácký, illyrský a albánský se řadí k satemovým, na rozdíl od venetštiny, kterou pojí úzký vztah k jazykům

italickým, a jazyku starověkého Epiru, jenž stojí nejbližší antické makedonštině. Panillyrská teorie, tolik populární ve 20. a 30. letech 20. st., kdy Illyrům bylo připisováno autorství tzv. lužické kultury a stopy v toponymii nejen od Baltu po Jadran a Jónské moře, ale též Britské ostrovy, Apeninský a Pyrenejský poloostrov, byla dávno opuštěna i svými tvůrci, jako byl Hans Krahe. Právě on zformuloval mnohem přijatelnější *staroevropskou* koncepci (Krahe 1964), kdy obdobná toponyma na území střední a západní Evropy vysvětlil jako důsledek expanze první výraznější vlny Indoevropanů, už po oddělení anatolské, indoiránské, arménské a helénské větve.

6.2. Epirotská glossa δάξα „moře“ může být koruptelou formy *δ(α)λαξα, jež by byla slučitelná s ř. θάλασσα (*d^hlHkǵi) a maked. δαλάγγαν · θάλασσαν.

6.3. Česká toponyma rekonstruovaná jako *Doksja a *Doksjanya mají nejbližší k hydronymu *Do[k]sja > Dossia a etnonymu *Doksjane > Doxani v povodí Havoly, pravého přítoku Labe.

6.4. Z předložených etymologií se jako nejnadějnější východisko jeví germ. označení tmavé barvy *duska- (Sobíšek), které v některých zgerm. dialektech prodělalo metatezi s a k (stangl. dox). Alternativní, ale méně pravděpodobné řešení (Vasmer) hledá východisko v germ. *pahsu- „jezevec“ s hornoněmeckým posunem p → d.

6.5. Obě varianty téhož vlastního jména se z teritoria polabských Slovanů do Čech nejpravděpodobněji dostala prostřednictvím přesunu domácího polabského obyvatelstva, jak nasvědčují jména dalších ‘přesídleneckých vesnic’ v Čechách, jejichž jména lze vysvětlit z etnonym a obyvatelských jmen z území polabských, lužických, pomořanských, velko- & malopolských a korutanských Slovanů. První zápis Doksan z roku 1142 představuje horní hranici jednoho konkrétního transferu, který byl součástí dlouhodobého procesu přesunů vnitřních i vnějších během 10. až 13. století.

ZKRATKY

Alb. albánský, č. český, d dolno-, dán. dánský, dem. deminutivum, geg. gegský, germ. germánský, h horno-, illyr. illyrský, lat. latinský, lot. lotyšský, luž. lužický, MJ místní jméno, maked. makedonský, n novo-, n. německý, niz. nizozemský, nor. norský, ř. řecký, sas. saský, sl. slovanský, sln. slovinský, st staro-, stř. středo-, ukr. ukrajinský, v východo-, z západo-.

LITERATURA

- BLÁHOVÁ, MARIE, FROLÍK, JAN & PROFANTOVÁ, NADA. 1999. *Velké dějiny země Koruny české, I* (do roku 1197). Praha-Litomyšl: Paseka.
- BLAŽEK, VÁCLAV. 2000. Keltové – Germáni – Slované. Lingvistické svědectví o kontinuitě a diskontinuitě osídlení střední Evropy. In: *Čeština – univerzálie a specifika* 2, 9–30.
- DANKA, IGNACY R. & WITCZAK, KRZYSZTOF T. 1995. *Some remarks on the Albanian vocabulary.*

- In: *Analecta Indoeuropaea Cracoviensia Ioannis Safarewicz Memoriae Dicata*, ed. W. Smoczyński. Cracoviae: Universitas Jagellonica, 123–135.
- DETSCHER, DIMITER. 1957. *Die thrakischen Sprachreste*. Wien: Rohrer (*Österreichische Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Klasse, Schriften der Balkankommission XIV*).
- ESJS *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, ed. E. Havlová & A. Erhart. Praha: Academia 1989–2000.
- GEORGIEV, VLADIMIR I. 1981. *Introduction to the History of the Indo-European Languages*. Sofia: Bulgarian Academy of Sciences.
- HOAD, T.F. 1986. *The Concise Oxford Dictionary of English Etymology*. Oxford: Clarendon Press.
- HOLTHAUSEN, F. 1963. *Altenglisches etymologisches Wörterbuch*₁. Heidelberg: Winter.
- HOSÁK, LADISLAV & ŠRÁMEK, RUDOLF. 1980. *Místní jména na Moravě a ve Slezku II*. Praha: Academia.
- KATIČIĆ, RADOSLAV. 1976. *Ancient Languages of the Balkans*. The Hague-Paris: Mouton.
- KLAIN, VÁCLAV. 2001. *Slovanská etnonyma*. Brno: Diplomová práce, FF MU.
- KLUGE, FRIDRICH. 1975. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*₁. Berlin – New York: de Gruyter.
- KLUGE, FRIDRICH & SEEBOLD, ELMAR. 1989. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*₂. Berlin – New York: de Gruyter.
- KOKOSZKO, MACIEJ & WITCZAK, KRZYSZTOF T. 1991. Ancient Epirus and its Inhabitants. *Balkansko ezikoznanie* 34, 41–49.
- KÖNIG, WERNER. 1981. dtv-Atlas zur deutschen Sprache. *Tafeln und Texte*₄. München: Beck.
- KOSMOVA *KRONIKA ČESKA*, přeložili Karel Hrdina & Marie Bláhová, s úvodem a poznámkami Zdeňka Fialy a Marie Bláhové. Praha: Svoboda 1975.
- KRAHE, HANS. 1955. *Die Sprache der Illyrier, II: Die Quellen*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- KRAHE, HANS. 1964. *Unsere ältesten Flussnamen*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- KRONASSER, HEINZ. 1962. Zum Stand der Illyristik. *Balkansko ezikoznanie* 4, 5–23.
- LUTTERER, IVAN, MAJTÁN, MILAN & ŠRÁMEK, RUDOLF. 1982. *Zeměpisná jména Československa*. Praha: Mladá fronta.
- MACHEK, VÁCLAV. 1968. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia.
- MAYER, ANTON. 1957. *Die Sprache der alten Illyrier*. Wien: Rohrer (*Österreichische Akademie der Wissenschaften, Phil.-hist. Klasse, Schriften der Balkankommission XV*).
- NEROZNAK, VLADIMIR P. 1978. *Paleobalkanskije jazyki*. Moskva: Nauka.
- OREL, VLADIMIR. 1998. *Albanian Etymological Dictionary*. Leiden – Boston – Köln: Brill.
- POKORNY, JULIUS. 1959. *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bern–München: Francke.
- PROFOUS, ANTONÍN. 1947–57. *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny*, I–IV. Praha: Česká Akademie věd a umění (IV. díl ve spolupráci s Janem Svobodou).
- SGGJ II *Sravnitel'naja grammatika germanskich jazykov, II: fonologija*, ed. E.A. Makajev. Moskva: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR 1962.
- SCHWARZ, ERNST. 1931. *Die Ortsnamen der Sudetenländer als Geschichtsquelle*. München – Berlin: Oldenbourg.
- SCHWARZ, ERNST. 1950. *Deutsche Namenforschung II: Orts- und Flurnamen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- SHEVELOV, G.Y. 1964. *A Prehistory of Slavic. The Historical Phonology of Common Slavic*. Heidelberg: Winter.
- SLÁMA, J. 1985. K některým ekonomickým projevům raně středověkého přemyslovského státu. *Archeologické rozhledy* 37, 334–342.
- SVOBODA, JAN & ŠMILAUER, VLADIMÍR. 1960. *Místní jména v Čechách, V: Dodatky k dílu Antonína Profouse*. Praha: Nakladatelství Československé Akademie věd.
- ŠEFCÍK, ONDŘEJ. 1997. *Předslavanská toponymie českých zemí*. Brno: Diplomová práce, FF MU.
- ŠMILAUER, VLADIMÍR. 1964. Krusičany v Čechách a Kruszwica v Polsku. *Prace filologiczne* 18, 299–302.

- TOPOROV, VLADIMIR N. 1964. Neskoľko illirijsko-baltijskich paralelej iz oblasti toponomastiki. In: *Problemy indoevropskogo jazykoznanija*, ed. V.N. Toporov. Moskva: Nauka, 52–58.
- TRUBACEV, OLEG N. 1982. Jazykoznanije i etnogeneza slavjan. Drevnije slavjane po dannym etimologii i onomastiki. *Voprosy jazykoznanija* 1982/4, 10–26.
- TRUBACEV, OLEG N. 1983. Illyrica. In: *Slavjanskoje i balkanskoje jazykoznanije*, ed. L.A. Gindin et. al. Moskva: Nauka, 49–53.
- TRUBACEV, OLEG N. 1991. *Etnogeneza i kulturna drevnejšix slavjan*. Moskva: Nauka.
- TRŠTIK, DUŠAN. 1997. *Počátky Přemyslovců*. Praha: Lidové noviny.
- TZITZILIS, CHRISTOS. 1995. Die paläobalkanischen Sprachen im Lichte der neugriechischen Dialekte. *Die Sprache* 37/1, 85–94.
- VASMER, MAX. 1971. *Schriften zur slavischen Altertumskunde und Namenkunde*, I-II, ed. H. Bräuer. Berlin – Wiesbaden: Harrassowitz (Veröffentlichungen der Abteilung für slavische Sprachen und Literaturen des Osteuropa-Instituts der Freien Universität Berlin 38).
- VONDROVÁ, MARCELA. 2001. *Slovanské archaismy a dialektismy v toponymii Čech*. Brno: Diplomová práce, FF MU.
- VONDROVÁ, MARCELA & BLAŽEK, VÁCLAV. 2001. Slovanské archaismy a dialektismy v toponymii Čech. *Čeština – univerzálie a specifika* 3, 311–342.
- WITKOWSKI, TEODOLIUS. 1971: Über die Sammlung der altpolabischen Stammesnamen. In: *Četrto zasjedanje na Međunarodnata komisija za slovenska onomastika* (Skopje-Ohrid, 17.IX.–23.IX. 1970). Skopje: Maked. Akad. na Naukite i Umetnostite, 69–76.
- ZEMAN, JIŘI. 1976. Nejstarší slovanské osídlení Čech. *Památky archeologické* 67, 115–235.

SUMMARY

In the present article the question of hypothetical Illyrian origin of the Bohemian place-names *Doksany*, *Doksy*, proposed by O.N. Trubačev comparing them to the Epirotic gloss δάξα · θάλασσα, is studied. Concerning the assumed Illyrian substratum in North Bohemia, our answer is negative. Trubačev's idea develops the overcome conception of panillyrism formulated in 1920's by Hans Krahe and rejected by the same scholar in late 1950's. The careful analysis of all lexicographic and onomastic data gives evidence that the area of ancient Illyrians was approximately identical with the area of speakers of Albanian. In spite of our fragmentary knowledge of Illyrian we can it classify together with ancient Dacian and contemporary Albanian; the latter is probably a descendant of Illyrian. Concerning the place-names *Doksany* & *Doksy*, the idea of their Germanic origin seems to be the most convincing. Two etymologies are discussed, (1) **duska-* „dark, brown“, (2) **pahsu-* „badger“ with the High Germanic shift. But the authors do not accept the substratal penetration of these place-names into the Bohemian toponymy, preferring a later transfer of the hydronym *Dossia* and ethnonym *Doxani* from the basin of Havel, the right tributary of the Elbe. The transfer could probably be realized by Polabian captives before 1142 when the first record *Doxan* was realized. The phenomenon of the 'displaced populations', typical for 10th–13th century, is documented on the basis of historical and toponymic sources.

Marcela Vondrová

Václav Klain

Václav Blažek

Ústav jazykovědy, Filosofická fakulta Masarykovy university, A. Nováka 1, Brno 660 88

vondrova@phil.muni.cz

klain@phil.muni.cz

blazek@phil.muni.cz